

Bezuinigen, maar niet op de groeiplaats?! Forumdiscussie: Goede groeiplaats voor bomen een verstandige investering in tijden van crisis?

In de laatste uitgave van *Boomzorg* citeerden wij Arie Bijl, boombeheerder van de gemeente Vlaardingen. Zijn stelling: In deze roerige tijden moet niet willen investeren in goede groeiplaatsen. Veel te duur. Bomen planten okay, maar alleen waar het zonder hulpmiddelen mogelijk is. *Boomzorg* legde deze vraag op de Dag van de Openbare Ruimte in Houten voor aan partijen die elk op hun eigen wijze expert zijn op het gebied van groeiplaatsen voor bomen.

Auteurs: Karlijn Raats en Hein van Iersel

Groeiplaatsen zijn klaarblijkelijk 'big business', want door het stellen van de vraag kwamen bij verschillende commerciële partijen de emoties los. De eerste vraag die we het voltallige forum stelden: "Moeten we net zo hard blijven investeren in ondergrondse groeiplaatsen als in voorgaande, economische betere tijden?" Het antwoord, niet helemaal verassend gezien de samenstelling van de ondervraagden, was natuurlijk een volmondig 'ja'. Groeiplaatsexpert Erwin Van Herwijnen bijt het spits af: "Als je niet investeert in groeiplaatsen, krijg je na verloop van tijd te kampen met problemen in beheer en onderhoud en ben je uiteindelijk veel duurder uit."

Landschapsarchitect Ruud Dubbeld is het met Van Herwijnen eens, maar nuanceert tegelijkertijd: "Het is uiteindelijk de ambitie van de gemeente die bepaalt of je bomen in de openbare ruimte kunt plaatsen. Gemeentes moeten daarom eerst een ambitiecheck doen en dit afzetten tegen hun financiën." Franse steden zouden vaak geen bomen in hun stadscentra hebben staan omdat zij geen bomen nastreven. Toch vinden wij die

steden vaak aantrekkelijk. Voor Nederlandse steden is het bijna ondenkbaar om geen groen te planten.

Een belangrijk probleem wat hier volgens Dubbeld mee samenhangt, is de scheiding tussen aanleg en onderhoud. Dubbeld bedoelt daarmee dat er bij de aanleg vaak voldoende geld is, maar dat dat voor onderhoud en beheer weinig geld wordt gereserveerd. Zijn advies is dan ook: "Leg alleen iets aan, wat je later ook kunt onderhouden. Pas als dat goed in beeld is, kun je een goed bestek opstellen."

Freelance Projectmanager Paul Miltenburg is duidelijk minder genuanceerd. Hij vindt dat de groene ambities van gemeentes doorgaans véél te laag zijn. Miltenburg: "Er wordt bijna niet geïnvesteerd in kwaliteit zoals groeiplaatsverbetering voor bomen omdat groen aan het einde van de rit zit bij gebiedsontwikkeling en herinrichtingsprojecten van gemeenten. Vaak kiest men nu voor een kleine boom voor de laagste prijs, terwijl er aan civiele werken kapitalen gespen-

Aanwezig tijdens het forum 'Groeiplaatsverbetering in krappe tijden' op 12 november 2011 op de Expo te Houten:

- Paul Miltenburg, Freelance projectmanager Openbare Ruimte
- Ronald Wobben, Boomtechnisch Adviseur/ Boomtaxateur, Expeditio Arbori
- Eric van Oss, groeiplaatsexpert, Greenmax
- Anton Dekker, boombeheerder, gemeente Apeldoorn
- Ruud Dubbeld, Tuin- en Landschapsarchitect, MTD Landschapsarchitecten
- Erwin van Herwijnen, groeiplaatsexpert, Van den Berk Boomkwekerij

deerd wordt. En voor een boom van het formaat 'lollie' is ook geen groeiplaatsverbetering nodig, lekker makkelijk. De groenmarkt wordt door prijs gedomineerd en niet door kwaliteit en hier moet dringend verandering in komen."

Anton Dekker, gemeente Apeldoorn.

Eric van Oss, Greenmax.

Apeldoorn, de gemeente van boombeheerder Anton Dekker, is een gemeente die groen wel hoog op de agenda heeft staan. De politiek en beleidsmakers zijn ervan doordrongen dat groen een investering is die op de lange termijn terugverdiend wordt en niet kan renderen op korte termijn. Anton Dekker legt uit hoe men daar denkt over bomen: "Groeiplaatsen voor bomen zijn de belichaming van groeninvestering voor de lange termijn. Die investering naar de toekomst gebeurt op basis van een visie over het nut en de waarde van groen. Infrastructuur is kapitaal waard omdat het een lange periode blijft liggen. Maar bomen, zoals bijvoorbeeld bomen in grote lanen, zijn met dit kapitaal verweven. Ik heb berekend dat er in mijn gemeente voor een half miljard aan boomwaarde in de infrastructuur staat."

Ronald Wobben: "Bij de inrichting van de openbare ruimte zijn we heel goed in een compleet beeld geven van hoe deze structuren eruit moeten zien, hoe ze ingericht moeten worden en wat het mag kosten. Laat die investeringsbereidheid dan ook zien bij het inrichten van een al dan niet ondergrondse groeiplaats als er een boom aangeplant moet worden in een hoofdstructuur. Bij het behalen van een langere levensduur hoort nou eenmaal een grotere benodigde ruimte voor een boom, dus claim die dan ook en begin met groter uitgangsmateriaal. Dit is net zo goed verantwoord als het bouwen van een flat in de binnenstad in plaats van een eengezinswoning."

De meeste aanwezigen vinden dat er nog te weinig in goede groeiplaatsen geïnvesteerd wordt. Is het momenteel, net zoals een halve eeuw geleden, armzalig gesteld met onze kennis van en

onze manier van groeiplaatsen aanleggen?

Boomtechnisch adviseur en bomentaxateur Ronald Wobben is van mening dat het aanleggen of verbeteren van een groeiplaats heel specialistisch werk is: "De kennis van groeiplaatsinrichting is er wel, maar de eindbeslissing ligt veelal niet bij diegene die er verstand van heeft en deze wordt pas weer betrokken bij het verhaal als het op beheren aan komt."

Groeiplaatsexpert Erwin Van Herwijnen heeft daar maar weinig vertrouwen in. In de praktijk ziet dat hij de aanleg van een groeiplaats nog te vaak niet goed gaan. "De vakkennis over groeiplaatsen ontbreekt nu bij deze partijen", zo verklaart hij. "Ook sortimentskennis ontbreekt, wat ook van belang is om te weten wat een boom ondergronds nodig heeft."

Paul Miltenburg denkt te weten waardoor dat komt: "Op de opleidingen zijn techniek en creativiteit uit elkaar gehaald. Deze vakken worden niet meer samen in dezelfde opleiding gegeven. Eigenlijk moeten techniek en plantkunde samen worden gevoegd, zodat je kunt leren wat je waar plant."

Dat de integrale vakkennis achteruit is gehold, is voor Ruud Dubbeld nog geen reden om de kwaliteit van een product achteruit te laten gaan. "Een goede landschapsarchitect zorgt voor de juiste kennis. Heeft hij die niet, dan moet hij die inhuren", stelt hij onomwonden. Toch herkent hij vanuit de praktijk wel wat Paul Miltenburg beweert. "Ik ken het curriculum van tegenwoordig niet op de groenopleidingen, maar ik merk wel dat wat betreft ondergrondse groeiplaatsen en sortimentskennis van bomen we de nog

schoolgaande jeugd vaak aardig moeten bijspijkeren", aldus Dubbeld.

Ronald Wobben: "Bij de aanleg van een goede groeiplaats is kennis nodig over de benodigde ruimte, kennis over de aan te planten boom, maar ook over de materialen die toegepast gaan worden. Elke situatie vraagt om een andere oplossing, bunkers, kratten of grondverbetering moeten goed worden afgewogen per groeiplaats." Eric van Oss sluit zich daar volledig bij aan. Hij stelt dat, als de politiek groene ambities heeft, beleidsmakers en bestekschrijvers dan geholpen moeten worden in het goed wegzetten van de opdracht omdat zij niet de benodigde vakkennis hebben.

'Waar de besluiten worden genomen, zit te weinig kennis van groen', is dan ook Boomzorgs volgende stelling.

Ronald Wobben denkt dat het met de beste vakkennis nog een uitdaging blijft om een goed bestek voor groeiplaatsen te schrijven: "Voor wat betreft civiele werken kun je alles tot op de centimeter voorschrijven. Maar kwaliteit op het gebied van bomen is veel moeilijker te vangen in eisen als hier niet op wordt toegezien."

Anton Dekker is het daar niet mee eens: "Dat kun je wel heel precies in een bestek zetten! In de RAW-systematiek is genoeg te vinden om een perfect groen & infrabestek te maken."

Moet een opdrachtgever zich eigenlijk overal expert in weten om een waterdicht bestek te produceren? De opdrachtgever kan ervoor kiezen zichzelf te ontlasten. Dat kan makkelijk, want de kennis over goede groeiplaatsen ligt toch bij de

marktpartijen. In de kunstgrasbranche voor sportvelden zetten opdrachtgevers beeld en kwaliteit voor een aantal jaren onder garantie-eis tegen een vaste prijs weg bij een aannemer.

Ronald Wobben reageert hierop. "Bij groen bestaat er geen dergelijke meetbare kwaliteitsgrens als keuring door een onafhankelijk instituut. Daarom is het moeilijk om een kwaliteitseis voor bomen volledig dicht te schrijven in een bestek", aldus de boomtechnisch adviseur. "De boombeheerder komt in dit garantieverhaal ook buiten schot te staan, dat vind ik kwalijk en zonde van zijn specialistische kennis en kunde. Bovendien geloof ik niet dat de kwaliteitseis zonder toezicht en inmenging van de beheerder wordt gehaald."

"Met het wegzetten van een opdracht van een lange periode is veel geld mee gemoeid", zo argumenteert Erwin Van Herwijnen. "Dan wordt je als opdrachtgever gedwongen creatief om te gaan met het gemeentelijke inkoopbeleid wel krijg je zo de kans om een groot gedeelte van de dure begeleidingsnoei bij onderhoud weg te halen en in projecten te stoppen. Ruud Dubbeld vult naadloos aan: "Je hoeft ook niet over al te lange periode uitzetten, omdat met name de opstart van de eerste drie jaar in verband met water geven na aanplant van belang is." Anton Dekker lijkt wel tevreden over de suggestie. Qua bestek moet het volgens hem heel makkelijk zijn om de aannemer opdracht te geven voor het planten van de boom inclusief verzorging voor tien jaar.

Dat brengt de discussie op onderhoud. Ruud Dubbeld wijst erop dat een goede groeiplaats een de basis vormt, maar dat deze investering zich alleen terugverdient op lange termijn en dus afhangt van goed onderhoud, al dan niet uitbesteed voor een lange periode.

Het bureau van Dubbeld ,MTD Landschapsarchitecten, heeft recent een project gedaan in Den Bosch: het Jeroen Bosch Ziekenhuis. Dubbel. "De meerstammigen bij dit ziekenhuis hebben een hele goede groeiplaats meegekregen. Iedere boom heeft in de basis de kans om uit zich te halen wat erin zit. Maar ze worden onderhouden door een aannemer", zegt hij. "De aannemer moet zich goed bewust zijn van de kosten van de investering en dat die zich alleen terugverdienen als het product goed onderhouden wordt en het beeld haalt en lang

genoeg behoudt."

De gemeente Apeldoorn, waar boombeheerder Anton Dekker werkt, investeert volop in groen op de lange termijn. Dekker legt uit dat groen op waarde wordt geschat door de politiek en vanaf het begin aan tafel zit met grijs: men werkt er integraal aan projecten. Ook de gemeente Arnhem kiest er duidelijk voor om groene ambities in beleid vast te leggen.

Anton Dekker heeft in projecten een volwaardige medezegging bij het inrichtingsproces van de openbare ruimte. Hij ziet dat deze integrale manier tot goede oplossingen leidt. "We moeten af van de vastomlijnde ideeën over hoe duur een groeiplaats is. Mijn dochter doet een groenopleiding en die leert ontwerpen en bestekken maken met nog te veel standaards zonder te voldoen aan de eisen van de groeiplaats. Een groeiplaats heeft niet altijd een vaste omvang, noch een vaste prijs.. Ook moeten we afstappen van het vaste idee dat groen überhaupt geld kost. Als we de denkslag maken dat groen genoeg ruimte nodig heeft omdat het geld oplevert, wordt de samenwerking en machtsverhouding tussen partijen al anders."

Eric van Oss knikt: "In Amerika wordt al enige tijd in harde dollars berekend hoeveel groen oplevert." Paul Miltenburg is pessimistisch gestemd. Hij ziet het niet één twee drie gebeuren dat die

Erwin van Herwijnen, Van den Berk Boomkwekerij.

"investeringen verdienen zich alleen terug als onderhoud goed is"

Paul Miltenburg, freelance projectleider.

Ronald Wobben, Expeditio Arbori.

Ruud Dubbeld, MTD Landschapsarchitecten.

van de aanwezige groene aannemers aan: "En zo moeilijk is het allemaal niet. Een stratenmaker kan met een goed bestek in de hand een prima

"Een stratenmaker kan met een goed bestek een prima groeiplaats inrichten"

groeiplaatsvoorziening inrichten mits goede directievoering en toezicht."

Hoe verschillend de achtergronden van de aanwezigen ook zijn, allen zien wel heil in het uitgangspunt 'integrale benadering'. Erwin Van Herwijnen steekt zijn vingertje nog even op en glimlacht: "Kleine nuance; ik zou het liever 'samenwerken' willen noemen, omdat we niet van specialismen moeten afstappen. Schoenmakers moeten zich bij hun leest houden en niet van alles een beetje willen weten." Eric van Oss gelooft daar niet in: "Als iedereen aan zijn eigen specialisme vasthoudt, wijst de praktijk uit dat men weinig moeite doet om zich in de ander te verplaatsen."

Paul Miltenburg, die ook wel warm te maken was voor de integrale benadering, blijft allereerst geloven in 'baas boven baas': "Het imago van groen moeten we eerst bij de politiek opvrijzelen. Want ruimte voor een integrale aanpak valt op staat met voldoende waardering voor groen door de politiek."

Conclusie

Het probleem van al dan niet investeren in goede groeiplaatsen is vaak geen kwestie van geld, maar veeleer een kwestie van de juiste ambities stellen en daarna integraal ontwerpen, integraal realiseren en integraal beheren. Het oude model waarbij grijs en groen vanuit hun eigen koninkrijkes hun belangen verdelen lijkt daarbij niet de juiste insteek. Geef in dit proces veel aandacht aan een gedegen bestek, waarbij meer aandacht zou kunnen zijn voor innovatieve aanbestedingsvormen zoals Design & Construct of Design of Construct & Maintain

denkslag wordt gemaakt: "Waar het geld vandaan komt, de politiek, moet eerst groen denken. Pas dan kunnen beleidsmakers groen licht geven aan bestekschrijvers. En tot nu toe is groen nog niet erg populair gebleken."

Erwin Van Herwijnen sluit zich daarbij aan, maar merkt bovendien scherp op dat de politiek, ontwikkelaars en makelaars zich daar wel tweeledig in laten zien. "Toch is men zich er wel van bewust dat goede bomen belangrijk zijn, want op de verkoopposters voor huizen staan nooit lollies, maar altijd de prachtigste volwassen bomen!"

"Een integraal een bestek maken is dé oplossing", claimt Anton Dekker. "Bij onze gemeente is dat in elk geval goed mogelijk." Anton Dekker schopt en passant nog even tegen de schenen

Eric van Oss: Investeren in een goede basis betaalt zich uit in een maximale waarde.

Ronald Wobben: Beleidsmakers van verschillende disciplines moeten de koppen bij elkaar steken voor integraal beleid bij de inrichting van de openbare ruimte.

Ruud Dubbeld: Gá voor groen! Groen heeft een noodzakelijke functie net zoals wonen, parkeren, winkels en cafés in de openbare ruimte. Maar voor groen geldt: doe het goed, en doe het anders niet.

Anton Dekker: Er is ondergronds veel meer mogelijk dan we vaak aannemen. Eerst moeten we de ondergrondse chaos structureren. Dan ontstaat er vanzelf ruimte voor groen.

Erwin Van Herwijnen: De ziel van de boom zit onder de grond, die moeten we koesteren.

Paul Miltenburg: Laat een boom opgroeien alsof het je kind is: investeer dus flink in een goede basis c.q. ondergrond.